

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЧЕРНІВЕЦЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ЮРІЯ ФЕДЬКОВИЧА

ЕКОНОМІЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ
КАФЕДРА ФІНАНСІВ І КРЕДИТУ

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ФУНКЦІОНУВАННЯ ПІДПРИЄМСТВА В УМОВАХ НЕВИЗНАЧЕНОСТІ

Кваліфікаційна робота

Рівень вищої освіти – перший (бакалаврський)

Виконала:

студентка 4 курсу групи 411
заочної форми навчання
спеціальності 072 «Фінанси,
банківська справа та страхування»

Стражир Наталія Святославівна _____

Керівник:

асистент кафедри фінансів і кредиту

Ковальчук Наталя Олександрівна _____

*До захисту допущено на засіданні кафедри
протокол № _____ від _____ травня 2024 р.
Завідувач кафедри фінансів і кредиту
_____ проф. Нікіфоров П.О.*

АНОТАЦІЯ

Стражир Н.С. Забезпечення ефективності функціонування підприємства в умовах невизначеності. Рукопис. Кваліфікаційна робота на здобуття першого (бакалаврського) рівня вищої освіти зі спеціальності 072 – Фінанси, банківська справа та страхування. Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича, Чернівці, 2024. 51 с.

У кваліфікаційній роботі досліджено теоретичні основи ефективності функціонування підприємства в умовах невизначеності, проаналізовано ефективність фінансово-господарської діяльності Філії «Берегометське ЛМГ» ДСГП «Ліси України» за 2021-2023 роки, обґрунтовано напрями підвищення ефективності господарювання підприємства.

Ключові слова: ефективність функціонування підприємства, прибуток, рентабельність, фінансовий стан, фінансовий результат.

ABSTRACT

Strazhyr N.S. Ensuring the efficiency of the enterprise's operation under conditions of uncertainty. Manuscript. Qualification work for obtaining the first (bachelor's) level of higher education in specialty 072 – Finance, banking and insurance. Yuri Fedkovich Chernivtsi National University, Chernivtsi, 2024. 51 p.

In the qualification work the theoretical foundations of the efficiency of enterprise functioning under conditions of uncertainty was carried out, the analysis of the efficiency of financial and economic activities of the Branch "Beregomet Forestry" of the State Specialized Economic Enterprise "Forests of Ukraine" for 2021-2023 was performed, the ways of improving the efficiency of the enterprise were considered.

Keywords: efficiency of the enterprise, profit, profitability, financial condition, financial results

Кваліфікаційна робота містить результати власних досліджень. Використання ідей, результатів і текстів наукових досліджень інших авторів мають посилання на відповідне джерело.

_____ Н.С. Стражир

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ЕФЕКТИВНОСТІ ФУНКЦІОНУВАННЯ ПІДПРИЄМСТВА.....	5
1.1. Економічна сутність поняття «ефективність функціонування підприємства» та фактори, що на неї впливають в умовах невизначеності.....	5
1.2. Методичні підходи до оцінки ефективності господарювання.....	13
РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ ЕФЕКТИВНОСТІ ФУНКЦІОНУВАННЯ ФІЛІЇ «БЕРЕГОМЕТСЬКЕ ЛМГ» ДСГП «ЛІСИ УКРАЇНИ» ЗА 2021 - 2023 РОКИ....	18
2.1. Динаміка формування прибутку філії.....	18
2.2. Оцінка відносних показників ефективності господарювання філії.....	26
РОЗДІЛ 3. ШЛЯХИ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ГОСПОДАРЮВАННЯ ФІЛІЇ «БЕРЕГОМЕТСЬКЕ ЛМГ» ДСГП «ЛІСИ УКРАЇНИ».....	34
3.1. Напрями покращення функціонування підприємства в контексті зростання його ефективності.....	34
3.2. Прогнозні показники ефективності господарювання Філії «Берегометське ЛМГ» ДСГП «Ліси України».....	39
ВИСНОВКИ.....	45
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	47
ДОДАТКИ.....	52

ВСТУП

В умовах воєнного стану, мінливості економіки ефективність функціонування всієї економічної системи України та діяльність її суб'єктів є непрогнозованою та непередбачуваною. В таких умовах успішна діяльність підприємства у невизначеному середовищі завжди пов'язана з виникненням ризиків та можливими втратами, що негативно впливають на діяльність.

Дані умови актуалізують проблему пошуку додаткових способів підвищення ефективності роботи суб'єктів господарювання, які б дозволили найбільш раціональним способом врахувати ризик та мінімізувати можливі втрати, адекватно реагуючи на зміни. Адже ефективність комерційної діяльності є одним з ключових понять ринкової економіки, яка безпосередньо спрямована на досягнення мети розвитку як будь-якого підприємства окремо, так і суспільства в цілому. Аналіз ефективності комерційної діяльності суб'єкта господарювання – найважливіша складова економічної роботи будь-якого підприємства.

Питанням підвищення ефективності функціонування підприємства присвячено праці таких вчених: Батракова Т.І., Боковець В.В., Мороз О.О., Краєвська А.С., Брагіна О.С., Стельмашук Д.Д., Григораш О.В., Булигіна Д.О., Далик В.П., Чорній Б.І., Гарасим Л.С., Бобко О.В., Георгієвський Н. К., Фар'ян В.О. та ін. Попри значну кількість напрацювань по даній тематиці, в умовах появи все нових ризиків, зумовлених воєнним станом, невизначеністю, питання пошуку актуальних і дієвих способів підвищення ефективності роботи вітчизняних підприємств залишається вкрай актуальною та потребує дослідження.

Метою роботи є розробка шляхів підвищення економічної ефективності Філії «Берегометське ЛМГ» ДСГП «Ліси України» на основі оцінки її господарської діяльності та узагальнення теоретичних основ.

З даної мети випливають наступні завдання роботи:

- дослідити та узагальнити наукові підходи до визначення «ефективність діяльності підприємства»;
- дослідити невизначеність та її вплив на ефективність роботи підприємства;
- сформулювати методичні аспекти аналізу ефективності фінансово-господарської діяльності підприємства;
- оцінити динаміку формування прибутку та показники рентабельності Філії «Берегометське ЛМГ» ДСГП «Ліси України» за 2021-2023 роки;
- проаналізувати показники ефективності використання ресурсів досліджуваного підприємства, показники ділової активності, фінансової стійкості та платоспроможності;
- запропонувати шляхи підвищення ефективності функціонування Філії «Берегометське ЛМГ» ДСГП «Ліси України».

Об'єктом роботи є ефективність фінансово-господарської діяльності Філії «Берегометське ЛМГ» ДСГП «Ліси України», а предметом – особливості її забезпечення в умовах невизначеності.

Під час проведення дослідження обраної тематики використано такі наукові методи: критичний аналіз, методи порівняння та узагальнення - для дослідження теоретичних основ оцінки ефективності роботи підприємства; табличний, коефіцієнтний методи, трендовий, горизонтальний, вертикальний методи аналізу - для аналізу ефективності роботи досліджуваного підприємства; розрахунково-аналітичний метод прогнозування.

Інформаційною базою роботи є навчальні посібники, наукові статті та матеріали конференцій щодо проблематики, яка досліджується, фінансова звітність Філії «Берегометське ЛМГ» ДСГП «Ліси України» .

Робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел, додатків. Загальний обсяг бакалаврської роботи становить 51 сторінку друкованого тексту, основний зміст роботи викладено на 40 сторінках. Робота містить 11 таблиць та 3 рисунки, список використаних джерел включає 45 найменувань.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ЕФЕКТИВНОСТІ ФУНКЦІОНУВАННЯ ПІДПРИЄМСТВА

1.1. Економічна сутність поняття «ефективність функціонування підприємства» та фактори, що на неї впливають в умовах невизначеності

Ефективне функціонування підприємства в сучасних умовах господарювання – це діяльність, яка забезпечує не лише одержання прибутку від вкладеного капіталу, а ще й діяльність, що приносить економічні, екологічні та соціальні ефекти на довгостроковій основі. Забезпечується це, перш за все, шляхом відповідності діяльності підприємства законодавчим вимогам, вимогам замовників продукції (послуг), вимогам громади, на території якої розташоване та/або веде бізнес підприємство, вимогам інших зацікавлених сторін (стейкхолдерів). А в умовах повномасштабного вторгнення не варто забувати про соціальну роль бізнесу, тому ефективна діяльність окремих підприємств визначає швидкість наближення перемоги України.

Досягнення ефективності функціонування підприємства ускладнюється умовами невизначеності. Розглянемо детальніше дане поняття.

Невизначеність організаційно-економічної системи: «... це ситуація, що припускає виникнення безлічі альтернатив реалізації неоднозначних подій чи явищ, які можуть привести до різних (як позитивних, так і негативних) наслідків, що супроводжуються недостатністю інформації та відсутністю детермінованості розвитку. Таким чином, невизначеність зовнішнього середовища передбачає неповноту і неточність інформації, що веде до непрорахованої багатоваріантності очікуваного результату» [43, с. 120].

Таким чином, невизначеність досягнення ефективності функціонування полягає у тому, що підприємство функціонує у середовищі, яке

характеризуються впливом значної кількості чинників, які по-різному можуть впливати на ефективність – підвищувати її або зменшувати.

Невизначеність визначається такими факторами:

«← неповним знанням всіх параметрів, обставин, ситуації для вибору оптимального рішення, а також неможливістю адекватного і точного обліку всієї, навіть доступної, інформації та наявністю ймовірнісних характеристик поведінки середовища;

– наявністю фактора випадковості, який неможливо передбачити і спрогнозувати навіть у ймовірнісній реалізації;

– наявністю суб'єктивних факторів протидії, коли прийняття рішень відбувається в ситуації гри партне-рів із протилежними або незбіжними інтересами» [43, с. 120].

Причини невизначеності функціонування підприємства відображає рис. 1.1.

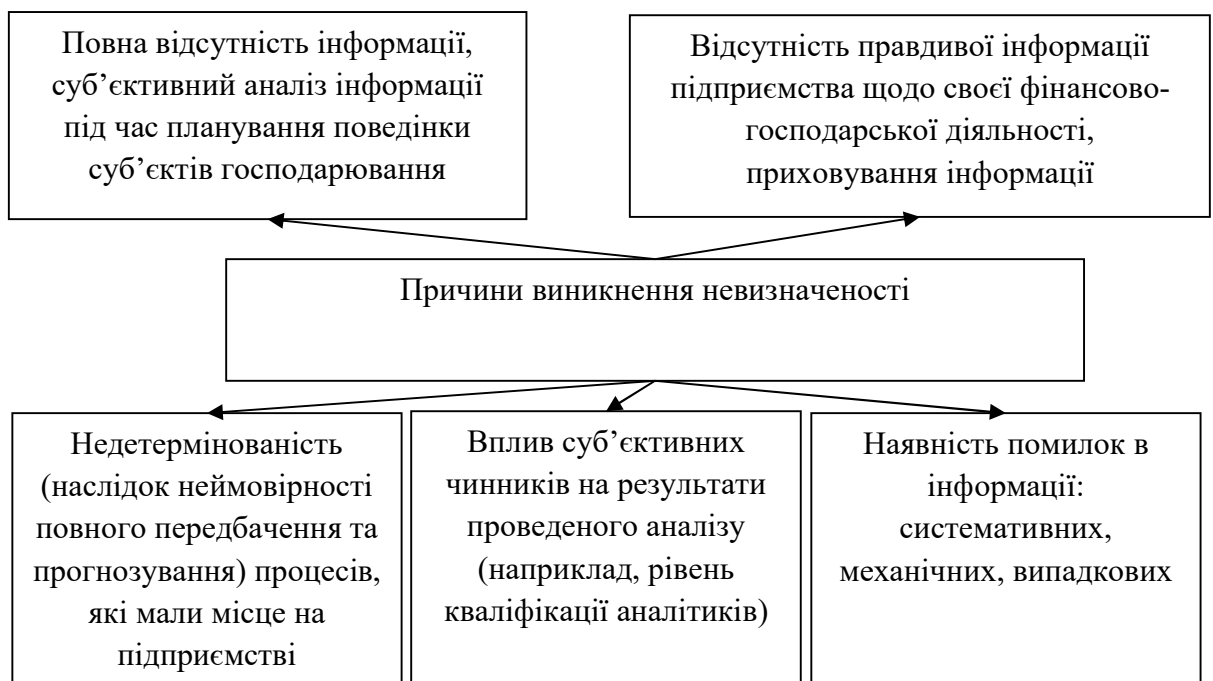

Рис. 1.1. Основні причини невизначеності функціонування підприємства [35, с. 26]

За місцем виникнення невизначеність в управлінні підприємством (фірмою) може бути наслідком:

- невизначеності у встановленні планового періоду і, зокрема, періоду, на який розробляється стратегія розвитку підприємства;
- невизначеності формування цілей підприємства та вибору пріоритетів у визначених цілях, що може бути зумовлено наявністю ряду альтернативних цілей;
- помилок в оцінках дійсного стану справ усередині самого підприємства та його місця на ринку, до чого, у свою чергу, може призвести ряд причин об'єктивного та суб'єктивного характеру;
- неповної або помилкової інформації стосовно перспектив розвитку даного підприємства й ринку в цілому, рішень, прийнятих на її підставі;
- можливих перебоїв у розробленні чи реалізації стратегії розвитку підприємства; невизначеності контролю й оцінки результатів діяльності підприємства [35, с. 25].

Підприємства України сьогодні функціонують у воєнних умовах, що створює додаткову невизначеність у діяльності суб'єктів господарювання та значно її підсилює. Особливість полягає у тому, що це є надзвичайно рідкісний чинник впливу та немає досвіду щодо його мінімізації наразі.

З огляду на це суб'єкти господарювання повинні вживати заходи – як типові, так і досить неординарні щодо пошуку шляхів підвищення ефективності функціонування в умовах воєнного стану. Особливо актуальним є питання систематичної та оперативної оцінки динаміки показників ефективності діяльності підприємства, пошук резервів її підвищення та дослідження чинників, що на неї впливають. Пошук шляхів підвищення ефективності функціонування підприємства доцільно розпочати з дослідження поняття «ефективності» як економічної категорії.

Історичний підхід до категорії «ефективність» свідчить про тривалу історію її розвитку. Так, вперше термін «ефективність» розглядали у своїх працях англійський вчений В. Петті та французький економіст Ф. Кене, які трактували його у значенні результативності з позиції сприяння підвищення економічного рівня життя для оцінювання приватних і урядових заходів. На

початку XIX ст. Д. Рікардо у своїх роботах відокремив поняття «ефективність» як економічної категорії та повністю розділив поняття «ефективність» і «результативність». При цьому ефективності він надав специфічне визначення, що виражається: «... зіставленням результату та певного виду витрат» [2, с. 119].

Розглянемо сучасні підходи до визначення ефективності функціонування підприємства.

Тульчинська С. О., Погребняк А. Ю., Крашевська Т. О. розрізняють поняття «економічного ефекту» та «економічної ефективності». При цьому: «...під економічним ефектом розуміють корисний результат економічної діяльності. Економічна ефективність – це категорія, що оцінюється співвідношенням отриманого ефекту та всієї суми витрат (затрат) суб'єкта господарювання» [38, с. 91].

Загородній А.Г., Вознюк Г.Л. визначають економічну ефективність наступним чином: «...це результативність економічної діяльності, реалізації економічних програм та вжиття заходів, що характеризуються відношенням отриманого економічного ефекту (результату) до витрат ресурсів, які зумовили отримання цього результату» [21, с. 765].

Григораш О.В., Булигіна Д.О. вважають, що: «...для виміру ефективності необхідно мати кількісно виражені ефект (результат) і ресурси (витрати). Чим більший ефект на одиницю ресурсів (витрат), тим вища ефективність відповідного процесу, дії, і навпаки» [10, с. 156].

Андрійчук В. акцентує увагу на тому, що: «...результативність певної дії чи процесу, яку можна виміряти співвідношенням між одержаним результатом та витратами, що були понесені для його досягнення» [1, с. 104].

Павленко І.Г. під ефективністю розуміє: «... комплексну оцінку кінцевих результатів використання трудових, матеріальних, інформаційних та фінансових ресурсів підприємства у виробництві товарів та наданні послуг за певний термін» [33, с. 36].

Ярославський А.О. розглядають економічну ефективність як:

«...результат фінансово-економічної діяльності суб'єкта господарювання, який покриває усі витрати на її здійснення та містить чистий прибуток, що залишається для розвитку бізнесу» [45, с. 176].

Григораш О.В., Терьошина Ю.О. пропонують наступне визначення економічної ефективності: «... це складна і багатогранна категорія сучасної економічної науки, яка виникла паралельно з формуванням періоду матеріального виробництва, не має однозначного визначення і трактування в сучасній науковій літературі, залежить від оптимально обґрунтованого співвідношення витрат і результатів діяльності» [11, с. 223].

Кузьомко В.М., Онищенко І.В. розглядає економічну ефективність як: «...термін, який використовується для оцінки результатів господарської діяльності підприємства в порівнянні із зусиллями, пов'язаними з відповідною діяльністю. Економічна ефективність є основним якісним фактором економічного зростання організації, оскільки забезпечує абсолютне зростання її результатів при тій же величині зусиль. Економічна ефективність включає в себе рентабельність, яка є загальним показником ефективності» [26, с. 172].

Далик В.П., Чорній Б.І., Гарасим Л.С., Бобко О.В., Георгієвський Н. К., Фар'ян В.О. зазначають, що: «...ефективна діяльність підприємства передбачає зміну в часі абсолютних показників ефективності або результативності в бік збільшення або зменшення в залежності від економічної природи аналізованих показників, що дає можливість говорити про динамічну ефективність» [12].

Отже, наведені визначення категорії «ефективність» свідчить про те, що здебільшого ефективність розглядають як співвідношення результату та витрат. Також, хоча й вкрай рідко, але зустрічаються підходи, коли ототожнюють «результативність» та «ефективність», що, на нашу думку, не зовсім коректно, адже результат функціонування підприємства може бути як позитивним, так і негативним. Ефективність ж, на нашу думку, завжди відображає позитивну величину, що характеризує приріст результатів у співвідношенні із засобами їх досягнення.

Отже, ефективність фінансово-господарської діяльності підприємства – це термін, що відображає співвідношення між одержаними результатами від фінансово-господарської діяльності та витраченими ресурсами на їх досягнення, що в умовах невизначеності залежить від великої кількості чинників.

Рівень економічної ефективності функціонування окремого підприємства значно впливає на вирішення соціально-економічних завдань, адже сприяє швидкому зростанню економіки, підвищенню рівня життя населення, вдосконалення умов праці та відпочинку, поповненню бюджету податковими платежами тощо.

На думку Ярославського А.О. економічна ефективність підприємства визначається основними факторами:

- 1) запровадження максимально досяжних економічних цілей, орієнтованих на весь потенціал підприємства;
- 2) виявлення змін, необхідних для повного розкриття потенціалу підприємства;
- 3) проведення необхідних змін, досягнення поставлених стратегічних цілей [45, с. 175].

Процес виробництва і реалізації продукції підприємств регулює взаємодія трьох визначальних чинників:

- праця;
- персонал (робоча сила);
- предмети праці.

Взаємодіють ці чинники наступним чином: «...використовуючи наявні засоби виробництва, персонал підприємства виробляє суспільно корисну продукцію або надає виробничі й побутові послуги. Таким чином, з одного боку, мають місце затрати живої та уречевленої праці, а з іншого – результати виробництва (діяльності), які залежать від масштабів застосовуваних засобів виробництва, кадрового потенціалу та рівня його використання» [10, с. 155].

Залежно від спрямованості дії всі фактори можна об'єднати у дві групи, а

саме позитивні й негативні. Фактори, вплив яких покращує показники діяльності підприємства – це позитивні чинники. Негативні фактори погіршують ефективність фінансово-господарської діяльності підприємства.

Залежно від місця виникнення всі фактори можна класифікувати на зовнішні й внутрішні. Зовнішні фактори не залежать від діяльності самого підприємства, а внутрішні породжує саме підприємство (рис. 1.2).

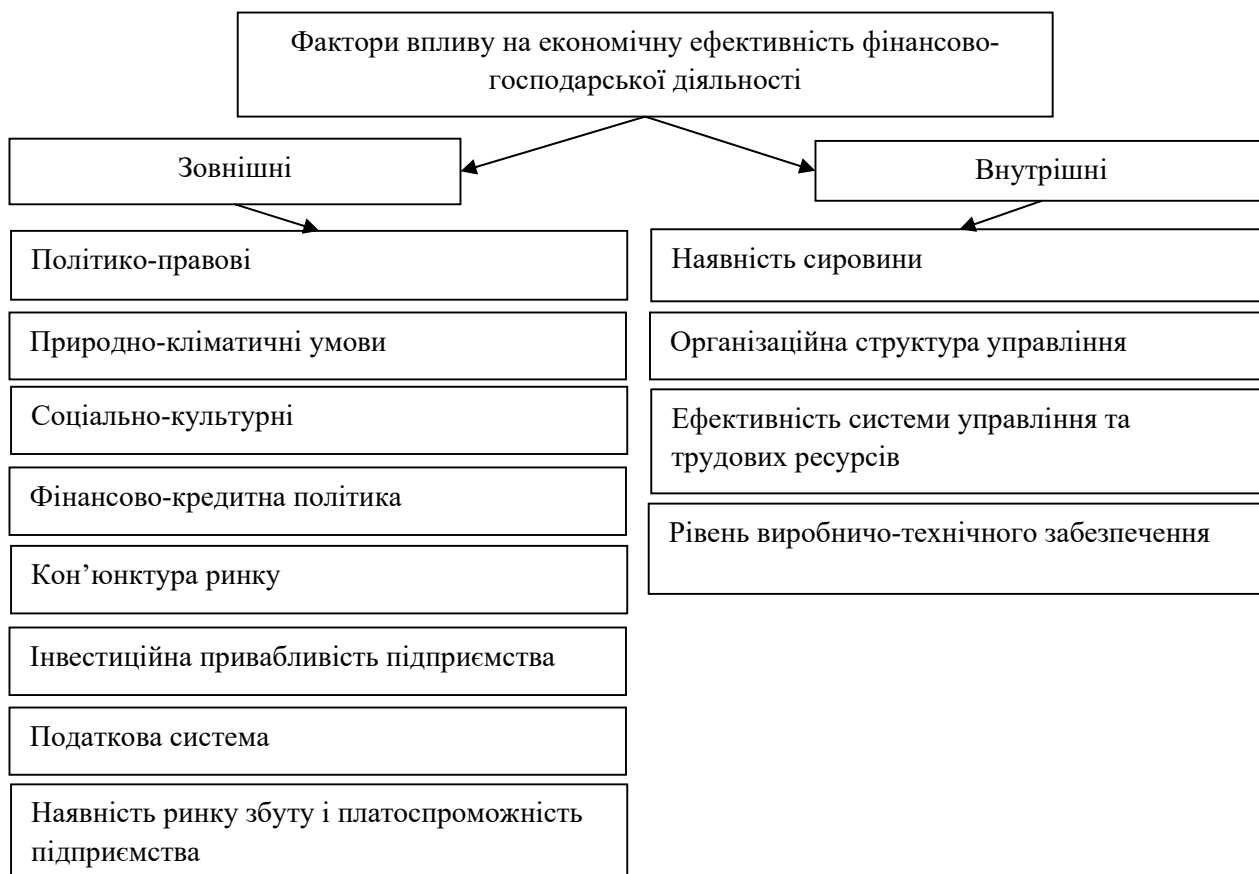

Рис. 1.2. Фактори впливу на ефективність фінансово-господарської діяльності підприємства [складено автором за даними [4, с. 34]

Стацук О.В., Шостак Л.В., Булик Д.В. розглядають фактори впливу на функціонування підприємства в умовах воєнного стану та відмічають: «...по-перше, початок воєнних дій є безпосереднім чинником негативного впливу на функціонування не лише підприємств, а й економіки країни в цілому, що пов'язано із переведенням економіки країни до воєнної моделі. По-друге, активні воєнні дії спричинили міграцію та мобілізацію працездатного

населення, що вплинуло на формування попиту та пропозиції на ринку товарів, робіт та послуг в Україні. Це також призвело до зменшення трудових ресурсів у країні. Водночас, на фоні негативних інфляційних змін та у частих випадках знищенням виробництв або їх розташування у зонах окупації (що унеможливило їх подальше функціонування) спостерігається зростання обсягу незайнятого населення. Це призводить до того, що суб'єкти господарювання не мають змоги формувати ВВП і не здійснює платежів до бюджету у вигляді податків та зборів. Не останнім чинником прояву воєнного стану в країні є зростання інфляції. Зростання вартості експорту, збільшення транспортних витрат та падіння попиту на кінцеву продукцію (довгострокові побутові товари, технічне обладнання і т.д.) є фінансовим тягарем для підприємств. Це призводить до спаду економіки в країні. По-третє, воєнний стан та активні воєнні дії збільшують рівень як фінансового, підприємницького ризику, так і ризику втрати майна суб'єктів господарювання» [37].

Отже, невизначеність є невід'ємним атрибутом прийняття управлінських рішень щодо функціонування підприємства. Необхідно відмітити, що вона не завжди є негативним фактором, адже усвідомлення факту її існування веде до ініціативності та творчого пошуку, мотивує до самостійного вирішення господарських завдань.

На практиці зниження рівня невизначеності, необхідне для ефективного господарювання підприємства, забезпечується: збором інформації, що зменшує невизначеність очікувань; з'ясуванням причин, форм і наслідків невизначеності; обробкою інформації методами аналізу.

Аналіз ефективності господарювання в умовах невизначеності є важливим етапом управління нею, який дозволяє зменшити ризики невизначеності, оцінити та спрогнозувати ключові показники, внести корективи у діяльність підприємства, вчасно зреагувати на додаткові ризики та можливості.

1.2. Методичні підходи до оцінки ефективності господарювання

Кожне підприємство незалежно від фінансових результатів діяльності повинно визначити показники ефективності, адже за їх динамікою можна визначити прогрес у досягненні цілей і завдань. Важливою є адміністративна робота по впровадженню і підтримці систем обліку і контролю, систематичний аналіз показників ефективності, який дозволяє знайти резерви для підвищення її рівня.

Оцінка ефективності функціонування підприємства базується на загальних принципах діяльності, які поширені в існуючій практиці:

1) під час розробки та реалізації проекту науково-технічний аналіз має бути пов'язаний з торгівлею, економікою та суспільством, фінансами для забезпечення комплексного підходу до впровадження;

2) при оцінці ефективності діяльності необхідно порівнювати результати та витрати з урахуванням зміни грошової вартості у часі;

3) при здійсненні діяльності необхідно враховувати такі фактори як невизначеність і ризик [3, с. 14].

Аналіз ефективності діяльності підприємства доцільно здійснювати за такими етапами:

– аналіз починається з уточнення об'єкта дослідження, мети і завдання аналізу, складається план роботи;

– вибір та розробка системи аналітичних показників, які комплексно характеризують результати роботи підприємства. В якості вихідних показників необхідно використати групи показників, що характеризують ресурси, витрати та результати;

– на основі форм фінансової звітності формується вихідна інформація для аналізу, перевірка її на точність, у разі потреби показники наводяться в порівняльному вигляді;

– на основі вихідної інформації розраховуються показники, що

характеризують результати діяльності відповідно до обраної методики. На цьому етапі проводиться порівняння фактичних результатів діяльності з показниками плану, фактичними даними минулих періодів, виконується факторний аналіз – виділяються чинники і визначається їх вплив на результат, виявляються невикористані резерви підвищення ефективності діяльності підприємства»;

– відбувається оцінка отриманих результатів, на основі якої виробляються управлінські рішення по підвищенню ефективності діяльності аналізованого підприємства [24, с. 104].

У науковій літературі можна зустріти різні підходи до аналізу ефективності функціонування підприємства. Розглянемо окремі із них.

Брагіна О.С., Стельмащук Д.Д. зазначають, що: «...при виборі методики проведення оцінки ефективності діяльності підприємства використовують два підходи: системний підхід (комплексне вивчення діяльності суб'єктів господарювання передбачає систематизацію показників, тобто їх органічну ув'язку між собою у єдиній системі) та інтегральний підхід (передбачає розрахунок єдиного інтегрального показника, коли результати господарської діяльності характеризуються одним зведеним комплексним показником)» [6, с. 26].

Покропивний С. для оцінювання ефективності господарської діяльності пропонує розрахувати такі групи показників:

1) загальні показники ефективності виробництва (рівень задоволення потреб ринку, прибуток на один виріб, витрати на одиницю продукції, прибуток на одиницю витрат);

2) показники ефективності використання робочої сили (продуктивність праці, трудомісткість, зарплатовіддача, зарплатоємність, коефіцієнт ефективності використання робочого часу);

3) показники ефективності використання основних засобів (фондомісткість, фондівіддача, рентабельність основних фондів);

4) показники ефективності використання матеріальних ресурсів

(матеріаловіддача, матеріаломісткість, коефіцієнт економії матеріалів, витрати палива і енергії на 1 грн. виробленої продукції);

5) показники ефективності використання фінансових ресурсів (капіталовкладення на одиницю виробничих потужностей, рентабельність інвестицій, тривалість обороту, коефіцієнти оборотності) [34, с. 448].

Окрема група науковців повністю ототожнюють поняття «ефективність» та «рентабельність» і відповідно пропонують оцінювати рівень ефективності функціонування підприємства за показниками рентабельності. Так, Любка О.В., Шмельова М.О. вважають, що: «...рентабельність є однією з найважливіших форм економічної ефективності. Незалежно від видів економічної діяльності та ресурсів, залучених або споживаних, економічні ефекти в кінцевому підсумку матеріалізуються в прибуток, одержуваний підприємством» [27]. Практично такої ж думки дотримуються Григораш О. В., Терьошина Ю. О.: «... ефективність фінансово-господарської діяльності суб'єкта господарювання насамперед характеризують показники рентабельності, які визначаються відношенням отриманого прибутку до понесених витрат» [11, с. 223].

Як абсолютна сума прибутку, так і рентабельність відображають економічну ефективність діяльності на мікроекономічному рівні, проте варто відмітити, що з даними показниками тісно взаємопов'язані і інші, такі як: собівартість продукції, якість продукції, продуктивність праці. Одним із найважливіших та таких, що впливає на прибуток підприємства, є продуктивність праці. Його значний вплив на рентабельність та прибуток відбувається за рахунок збільшення обсягу виробництва, з одного боку, та за рахунок зниження витрат на одиницю продукції - з іншого.

Фарафонова Н.В. пропонує визначати ефективність фінансово-господарської діяльності підприємств: «... за допомогою визначення ефективності використання ресурсного потенціалу: земельних, трудових ресурсів, матеріально-технічної бази, особливо в частині основних виробничих засобів, і визначається через мінімізацію витрат ресурсного потенціалу на

виробництво одиниці якісної продукції» [39, с. 180].

Козирєва О.В., Грузіна І.А., Бондаренко І.В. пропонують як один із методів – метод експрес-оцінки, який: «...описує загальну ефективність функціонування бізнесу і дозволяє досить швидко оцінити економічне становище компанії. В рамках експрес-аналізу використовується декілька його видів: оцінка фінансової стабільності, оцінка «слабких» статей фінансової звітності, оцінка динаміки, горизонтальний та вертикальний аналіз, тощо» [25, с. 86].

Онисько С.М., Марич П.М. вважають, що ефективність функціонування підприємства: «...може бути оцінена як кількісно, так і якісно. Найбільш точну кількісну оцінку дають наступні показники: обсяг виробленої та реалізованої продукції, її трудомісткість і матеріаломісткість, середньооблікова чисельність працівників, в кінцевому підсумку – балансовий прибуток, отриманий підприємством за певний період. Характеристику діяльності підприємства з якісної боку дає показник продуктивності праці» [32, с. 115].

Шегда А.В., Кейлер В.А. під оцінкою ефективності розуміє: «...комплексну оцінку кінцевих результатів використання основних і оборотних фондів, трудових і фінансових ресурсів, матеріальних активів за певний період часу» [44, с. 290].

Таким чином, узагальнивши підходи до визначення ефективності функціонування підприємства, значна кількість із них вказує, що рентабельність та ділова активність (особливо продуктивність праці) є найбільш типовими показниками оцінки ефективності. Проте не варто недооцінювати показники фінансового стану – такі як ліквідність, фінансова стійкість та показники майнового стану. Саме комплексний підхід до оцінки ефективності дає можливість правильно ідентифікувати наявні проблеми та знайти способи їх вирішення.

Тому на основі узагальнення підходів до оцінки ефективності функціонування підприємства пропонуємо наступну узагальнену систему показників (рис. 1.3).

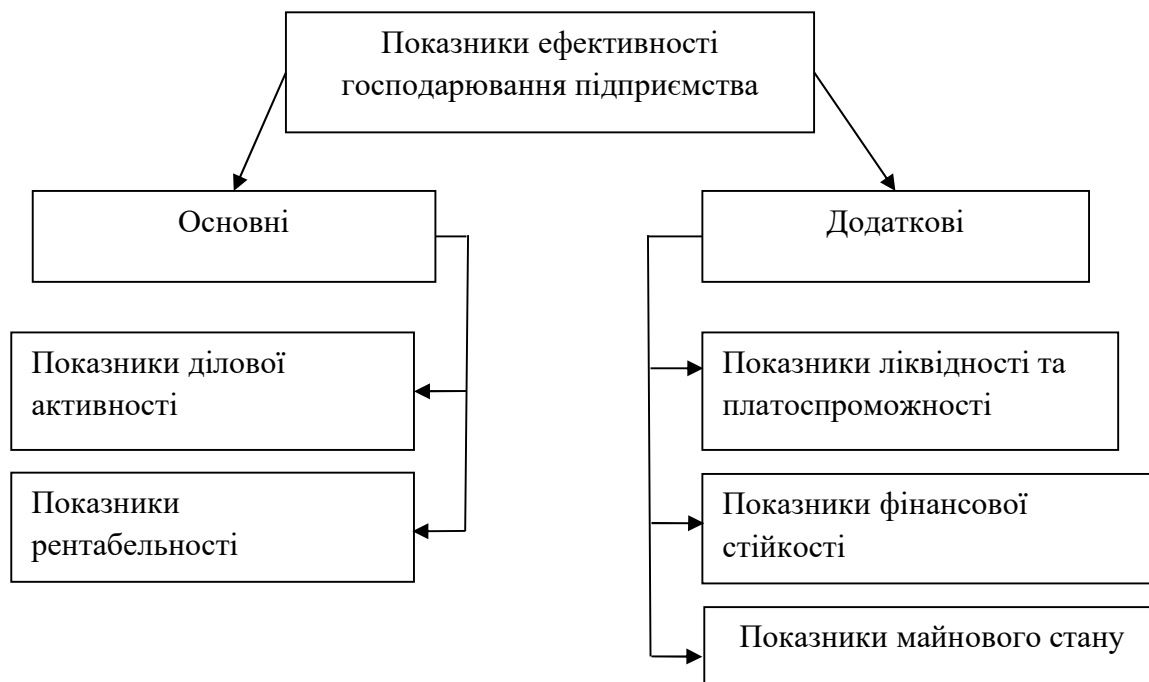

Рис. 1.3. Показники ефективності функціонування підприємства на основі комплексного підходу (складено автором на основі [25, с. 84; 32, с. 98])

Таким чином, наведені на рис. 1.2 групи показників найбільш комплексно відображають рівень ефективності функціонування. Порядок розрахунку показників даних груп наведені у дод. А.

Отже, оцінка ефективності господарювання – важлива частина пошуку шляхів підвищення ефективності функціонування підприємств, саме на її підставі формується система управлінських рішень, що втілюються у фінансово-господарську діяльність підприємства.

Оцінити ефективність діяльності підприємства неможливо лише на основі одного показника. Різноманітність властивостей фінансово-господарської діяльності підприємства зумовлює наявність численної сукупності показників і при цьому основна проблема їх застосування виражена в тому, що жоден показник не може відігравати роль універсального. У зв'язку з цим практично завжди використовують систему, яка містить різні показники ефективності діяльності підприємства.

РОЗДІЛ 2

АНАЛІЗ ЕФЕКТИВНОСТІ ФУНКЦІОНУВАННЯ ФІЛІЇ «БЕРЕГОМЕТСЬКЕ ЛМГ» ДСГП «ЛІСИ УКРАЇНИ» ЗА 2021 - 2023 РОКИ

2.1. Динаміка формування прибутку філії

Постановою Кабінету Міністрів України від 07.09.2022 № 1003 «Деякі питання реформування управління лісової галузі» було прийнято рішення про утворення державного спеціалізованого господарського підприємства «Ліси України» шляхом злиття спеціалізованих державних лісогосподарських підприємств, які належать до сфери управління Державного агентства лісових ресурсів, з подальшим перетворенням державного спеціалізованого господарського підприємства «Ліси України» в акціонерне товариство, 100 відсотків акцій якого належать державі [14].

Відповідно до постанови Кабміна, Державне агентство лісових ресурсів України видало Наказ від 26.10.2022 № 804 «Про утворення Державного спеціалізованого господарського підприємства «Ліси України».

ДП «Ліси України» не фінансується з державного бюджету, самостійно забезпечуючи господарську діяльність. Земельні ділянки лісогосподарського призначення перебувають у державній власності і передані ДП «Ліси України» в постійне користування. ДП «Ліси України» складається з центрального апарату, 10 регіональних офісів з 148 філіями, до складу яких входить 1451 лісництво.

Філія «Берегометське лісомисливське господарство» державного спеціалізованого господарського підприємства «Ліси України» (далі Філія «Берегометське ЛМГ» ДСГП «Ліси України») є відокремленим підрозділом державного спеціалізованого господарського підприємства «Ліси України», діяльність якого спрямовується, координується та контролюється Подільським

лісовим офісом.

Філія створена без обмеження строку її діяльності, що визначено Положенням про філію «Берегометське ЛМГ» ДСГП «Ліси України».

Філія створена з метою ведення лісового господарства, охорони, захисту, раціонального використання та відтворення лісів; ведення мисливського господарства, як спеціалізований підрозділ для ведення мисливського господарства; охорони, відтворення та раціонального використання державного мисливського фонду на території мисливських угідь, наданих у користування підприємству; одержання прибутку від комерційної діяльності; забезпечення потреб держави або територіальних громад на промисловій чи комерційній основі. Всі фінансові взаємовідносини між Філією і ДСГП «Ліси України» регулюються наказами Генерального директора ДСГП «Ліси України».

Предметом діяльності Філії «Берегометське ЛМГ» ДСГП «Ліси України» є:

- 1) відтворення та підвищення продуктивності лісових насаджень, посилення їх корисних властивостей, підвищення родючості ґрунтів; вживання інших заходів відповідно до законодавства;
- 2) забезпечення охорони лісів від пожеж, незаконних рубок, шкідників і хвороб, пошкодження внаслідок антропогенного та іншого шкідливого впливу;
- 3) вжиття заходів у порядку та в межах визначених законодавством щодо запобігання злочинам і адміністративним правопорушенням у сфері лісового та мисливського господарства, а також використання лісових ресурсів і мисливських тварин;
- 4) дотримання правил і норм використання лісових ресурсів;
- 5) лісівництво та інша діяльність у лісовому господарстві, лісозаготівля;
- 6) організація та виробництво промислової продукції переробки деревини і лісохімії та ін.

Філія є відокремленим підрозділом ДСГП «Ліси України», який не має статусу юридичної особи та діє від імені підприємства та в його інтересах.

Кінцевим результатом ефективності господарювання виступає прибуток як різниця доходів і витрат. За порядком формування по звіту про фінансові результати прибуток виділяють від звичайної та надзвичайної діяльності, валовий операційний та чистий прибуток.

Проаналізуємо формування прибутку Філії «Берегометське ЛМГ» ДСГП «Ліси України» (табл. 2.1).

Таблиця 2.1

Динаміка формування прибутку Філії «Берегометське ЛМГ» ДСГП «Ліси України» за 2021-2023 роки

тис.грн.

Показники	2021 рік	2022 рік	2023 рік	Абсолютне відхилення (+,-)	
				2022/2021	2023/2022
Чистий дохід	173394	222822	232013	49428	9191
Собівартість реалізації продукції	145364	187631	190483	42267	2852
Валовий прибуток	28030	35191	41530	7161	6339
Інші операційні доходи	1532	2607	752	1075	-1855
Адміністративні витрати	8681	12273	17152	3592	4879
Витрати на збут	16220	5361	4332	-10859	-1029
Інші операційні витрати	2639	7928	5102	5289	-2826
Прибуток від операційної діяльності	2022	12236	15695	10214	3459
Інші фінансові доходи	-	217	-	217	-217
Інші доходи	-	-	1682	-	1682
Фінансові витрати	180	32	-	-148	-32
Фінансовий результат до оподаткування	1842	12421	17373	10579	4952
Податок на прибуток	744	2749	-	2005	-2749
Чистий прибуток	1098	9672	17373	8574	7701

Аналізуючи таблицю, можна звернути увагу на позитивну динаміку чистого прибутку – з 1098 тис.грн. показник зріс до 9672 тис.грн. у 2022 році та аж до 17373 тис.грн. у 2023 році, тобто за 2022-2023 роки показник зріс на 7701

тис.грн.

Валовий прибуток, який відображає фінансовий результат від реалізації продукції, робіт, послуг має однозначну позитивну динаміку – збільшення: протягом 2021-2022 років показник зріс на 7161 тис.грн., за 2022-2023 роки на 6339 тис.грн. Така динаміка зумовлена перевищенням темпів росту виручки над собівартістю продукції.

Також позитивним є збільшення операційного прибутку – у 2022 році він становив 12236 тис.грн., що на 10214 тис.грн. більше значення 2021 року, на що значно вплинуло збільшення валового прибутку, зменшення витрат на збут, збільшення інших операційних доходів. На 3459 тис.грн. зріс операційний прибуток у 2023 році порівняно з 2022 роком, за рахунок збільшення валового прибутку, зменшення витрат на збут, зменшення інших операційних витрат.

Значне збільшення операційного прибутку у 2022 році, а також збільшення інших фінансових доходів та фінансових витрат призвело до збільшення фінансового результату до оподаткування на 10579 тис.грн. до рівня 12421 тис.грн. проти значення у 2021 році 1842 тис.грн.

На 4952 тис.грн. збільшилась сума фінансового результату до оподаткування у 2023 році порівняно з 2022 роком – за рахунок операційного прибутку та збільшення інших доходів.

Збільшення фінансового результату до оподаткування спричинило збільшення податку на прибуток та чистого прибутку у 2022 році. Відповідно у 2023 році через реорганізацію податок на прибуток не сплачувався, адже платником виступило ДП «Ліси України». Тому чистий прибуток повністю співпадає з фінансовим результатом до оподаткування.

Значний вплив на формування прибутку справляє динаміка доходів підприємства. Проаналізуємо структуру доходів Філії «Берегометське ЛМГ» ДСГП «Ліси України» за видами діяльності (табл. 2.2.).

Отже, досліджуваний суб'єкт господарювання характеризується позитивною динамікою доходів – їх сума зростала протягом 2021-2023 року. У 2022 році загальна сума доходів становила 225646 тис.грн., що на 49428

тис.грн. більше значення 2021 року, а у 2023 році 232765 тис.грн., що на 9119 тис.грн. більше значення 2022 року.

Таблиця 2.2

Склад і структура доходів Філії «Берегометське ЛМГ» ДСГП «Ліси України» у 2021-2023 роках

тис.грн.

Показник	2021 рік	2022 рік	2023 рік	Абсолютне відхилення (+,-)	
				2022/2021	2023/2022
Чистий дохід від реалізації продукції	173394	222822	232013	49428	9191
у % до загальної суми доходів	99,12	98,75	99,68	-0,38	0,93
Інші операційні доходи	1532	2607	752	1075	-1855
у % до загальної суми доходів	0,88	1,16	0,32	0,28	-0,83
Інші фінансові доходи	-	217		217	-217
у % до загальної суми доходів	0,00	0,10	0,00	0,10	-0,10
Інші доходи	-	-	1682	50720	7119
у % до загальної суми доходів	-	-	0,72	0	0
Всього доходів	174926	225646	232765	49428	9191

Виручка від реалізації продукції Філії формується в більшій мірі за рахунок лісозаготівель та переробної просисловості, зовсім незначною є частка інших надходжень та мисливства.

Сума інших операційних доходів коливається протягом періоду дослідження – у 2021 році їх сума становила 1532 тис.грн., а у 2022 році зросла до 2607 тис.грн., проте у 2023 році відбулась негативна зміна – зменшення інших операційних доходів до рівня 752 тис.грн., що зумовлено відсутністю доходів від реалізації інших оборотних активів. Інші операційні доходи пов'язані із доходами від операційної курсової різниці за операціями в іноземній валюті та доходами від операційної оренди активів.

Інші фінансові доходи суб'єкта господарювання були отримані лише у 2022 році в сумі 217 тис.грн., а інші доходи у 2023 році в сумі 1682 тис.грн.

Найбільшу питому вагу у загальній їх сумі займає виручка від реалізації продукції – 99,12% у 2021 році, 98,75% у 2022 році та 99,68% у 2023 році. Та достатньо незначною є частка інших операційних доходів – 0,3-1,6% протягом періоду дослідження.

Окрім доходів, великий вплив на ефективність роботи справляють витрати. Склад і структуру витрат Філії «Берегометське ЛМГ» ДСГП «Ліси України» відображає табл. 2.3.

Таблиця 2.3

Склад і структура витрат Філії «Берегометське ЛМГ» ДСГП «Ліси України» у 2021-2023 роках

тис.грн.

Показник	2021 рік	2022 рік	2023 рік	Абсолютне відхилення (+,-)	
				2022/2021	2023/2022
Собівартість продукції	173394	222822	232013	49428	9191
у % до загальної суми витрат	66,35	79,18	70,97	12,83	-8,21
Адміністративні витрати	20463	20078	16171	-385	-3907
у % до загальної суми витрат	7,83	7,13	4,95	-0,70	-2,19
Витрати на збут	9239	10105	2529	866	-7576
у % до загальної суми витрат	3,54	3,59	0,77	0,06	-2,82
Інші операційні витрати	58066	28371	76205	-29695	47834
у % до загальної суми витрат	22,22	10,08	23,31	-12,14	13,23
Фінансові витрати	180	32	0	-148	-32
у % до загальної суми витрат	0,07	0,01	0,00	-0,06	-0,01
Всього витрат	261342	281408	326918	20066	45510

Отже, загальна сума витрат Філії зростала щороку – у 2022 році сума витрат зросла на 20066 тис.грн. порівняно з 2021 роком, а у 2023 році на 45510 тис.грн. порівняно з 2022 роком.

Собівартість продукції збільшилась у 2022 році на 49428 тис.грн. та склала 222822 тис.грн., а у 2023 році зросла ще на 9191 тис.грн. та становила 232013 тис.грн. Вона включає витрати на сировину, матеріали, паливо,

електроенергію, оплату праці та відрахування на соціальні заходи, амортизацію основних засобів і нематеріальних активів.

Сума адміністративних витрат зменшувалась щороку – у 2022 році на 385 тис.грн. порівняно з 2021 роком та на 3907 тис.грн. у 2023 році порівняно з 2022 роком. На Філії такі витрати пов'язані із використанням службових автомобілів, витрати на зв'язок та службові відрядження, витрати на оплату праці адміністративних працівників та відрахування на соціальні заходи.

У 2022 році сума витрат на збут зросла на 866 тис.грн. і склала 10105 тис.грн. У 2023 році значно зменшилась сума витрат на збут (на 7576 тис.грн.). Це транспортні витрати, витрати на зберігання та упаковку, оплату праці відповідних працівників та відрахування на неї.

Інші операційні витрати мали неоднозначну динаміку – зменшення у 2022 році (на 29695 тис.грн.) та зростання у 2023 році (на 47834 тис.грн.). Це витрати на розрахунково-касове обслуговування, податки, що сплачуються у місцевий бюджет, інвентаризація землі, інші витрати.

У структурі витрат найбільшу питому вагу займає собівартість продукції – 66,39%, 79,19% та 70,97% відповідно у 2021 році, 2022 році та 2023 році. Від 10 до 25% коливається питома вага інших операційних витрат, найменшою була питома вага витрат на збут, частка яких зменшилась із 3,54% до 0,77%. Дещо зменшилась питома вага адміністративних витрат – у 2023 році показник склав 4,95%, що на 2,19% менше значення 2022 року. Також зменшилась питома вага фінансових витрат – у 2023 році їх не було взагалі, а протягом 2021-2022 років показник зменшився на 0,06% - із 0,07% у 2021 році до 0,01% у 2022 році.

Проаналізуємо операційні витрати Філії «Берегометське ЛМГ» ДСГП «Ліси України» (табл. 2.4).

Сума операційних витрат збільшилась на 40328 тис.грн. у 2022 році порівняно з 2021 роком та на 10555 тис.грн. у 2023 році порівняно з 2022 роком. Зростали усі елементи витрат, окрім матеріальних витрат.

Таблиця 2.4

Склад і структура операційних витрат Філії «Берегометське ЛМГ» ДСГП
«Ліси України» у 2021-2023 роках

тис.грн.

Показник	2021 рік	2022 рік	2023 рік	Абсолютне відхилення (+,-)	
				2022/2021	2023/2022
Матеріальні витрати	78620	78572	30688	-48	-47884
у % до загальної суми операційних витрат	46,62	37,60	13,98	-9,02	-23,62
Витрати на оплату праці	65641	84459	98317	18818	13858
у % до загальної суми операційних витрат	38,92	40,42	44,79	1,49	4,37
Відрахування на соціальні заходи	14197	18648	21269	4451	2621
у % до загальної суми операційних витрат	8,42	8,92	9,69	0,51	0,76
Амортизація	8566	9714	7205	1148	-2509
у % до загальної суми операційних витрат	5,08	4,65	3,28	-0,43	-1,37
Інші операційні витрати	1624	17583	62052	15959	44469
у % до загальної суми операційних витрат	0,96	8,41	28,27	7,45	19,85
Всього операційних витрат	168648	208976	219531	40328	10555

У структурі операційних витрат значну питому вагу протягом періоду дослідження займають витрати на оплату праці – показник становить 40-45%, також вагомим є показник питомої ваги матеріальних витрат у 2021 та 2022 роках – приблизно 40%, проте у 2023 році структура операційних витрат змінилась – збільшилась питома вага інших операційних витрат до рівня 28,27% та зменшилась частка матеріальних витрат до 13,98%.

Отже, динаміка фінансових результатів Філії «Берегометське ЛМГ» ДСГП «Ліси України» є позитивною. Збільшення виручки від реалізації продукції більшими темпами, ніж зростала собівартість призвело до зростання валового прибутку. Збільшення прибутку від операційної діяльності в значній мірі зумовлене зменшенням витрат на збут. Зростання прибутку до

оподаткування та чистого прибутку зумовлене зменшенням фінансових витрат та у 2023 році відсутність податку на прибуток.

Дохід Філії формується переважно за рахунок виручки від реалізації продукції, а витрати – за рахунок собівартості продукції.

2.2. Оцінка відносних показників ефективності господарювання філії

Абсолютна сума прибутку не в повній мірі відображає ефективність господарювання, адже не дає можливості порівняти результат із авансованими коштами або витратами.

Ефективність управління прибутком відображають показники рентабельності, які на відміну від суми прибутку є відносними величинами, які характеризують співвідношення прибутку та понесених витрат (табл. 2.5).

Таблиця 2.5

Оцінка показників прибутковості Філії «Берегометське ЛМГ» ДСГП «Ліси України» у 2021-2023 роках

%

Активи	2021 рік	2022 рік	2023 рік	Абсолютне відхилення (+,-)	
				2022/ 2021	2023/ 2022
1	2	3	4	5	6
Рентабельність реалізації за валовим прибутком	16,17	15,79	17,90	-0,37	2,11
Рентабельність реалізації за операційним прибутком	1,17	5,49	6,76	4,33	1,27
Рентабельність реалізації за чистим прибутком	0,63	4,34	7,49	3,71	3,15
Рентабельність продукції	19,28	18,76	21,80	-0,53	3,05
Рентабельність операційної діяльності	1,17	5,74	7,23	4,57	1,49
Рентабельність капіталу	1,91	15,33	22,30	13,42	6,98

Продовження табл. 2.5

1	2	3	4	5	6
Рентабельність власного капіталу	3,32	26,62	48,64	23,30	22,02
Рентабельність оборотних активів	5,45	43,82	47,84	38,37	4,02
Рентабельність необоротних активів	2,95	23,57	41,78	20,63	18,21

Показники рентабельності реалізації характеризують співвідношення відповідних видів прибутку до виручки від реалізації продукції. Так, рентабельність реалізації за валовим прибутком коливається в межах 15,79% до 17,90%. Найвищий рівень рентабельності у 2023 році, на 1 грн. доходу від реалізації прибутку припадає 18 коп. валового прибутку, що на 0,02 коп. більше значення 2022 року. Тобто в цілому, незважаючи на зменшення показника у 2022 році, за весь період дослідження він має позитивну динаміку – зростання, що є позитивним.

Рентабельність реалізації за операційним прибутком має позитивну зміну – щороку його значення збільшувалось: у 2021 році показник становив 1,17%, у 2022 році 5,49%, у 2023 році 6,76%. Тобто протягом 2021-2022 років показник зріс на 4,33%, а за два останні роки на 1,27%.

Рентабельність реалізації за чистим прибутком зростала щороку – у 2021 році показник становив 0,63%, у 2022 році показник зріс на 3,71% і склав 4,34%; у 2023 році показник зріс ще на 3,15% і становив 7,49%. Така позитивна динаміка показника зумовлена тим, що чистий прибуток збільшувався більшими темпами, ніж зростала виручка від реалізації продукції.

Рентабельність продукції демонструє співвідношення між валовим прибутком та собівартістю продукції. Показник дещо зменшився у 2022 році (на 0,53%), проте у 2023 році зріс на 3,05% порівняно з 2022 роком та перевищив значення 2021 року (19,28%). Зменшення показника у 2022 році зумовлене тим, що собівартість зростала в більшій мірі, ніж збільшувався валовий прибуток.

Позитивним є те, що зростає рентабельність операційної діяльності

підприємства, адже саме даний вид діяльності є основним. Показник зріс на 4,57% у 2022 році порівняно з 2021 роком і склав 5,74% за рахунок зростання операційного прибутку, який зріс і у 2023 році, як наслідок рентабельність операційної діяльності у 2023 році збільшилась порівняно з 2022 роком і становила 7,23%.

Важливим показником є рентабельність активів, який демонструє відношення чистого прибутку до всієї суми активів (капіталу). Значення показника у 2021 році становить лише 1,91%, у 2022 році показник зріс на 13,42% і склав 15,33%. У 2023 році значення показника становило 22,30%, що на 6,98% більше значення 2022 року.

Рентабельність власного капіталу, рентабельність оборотних активів та необоротних активів мають позитивну зміну, зумовлену збільшенням чистого прибутку. Показники збільшувались у 2023 році та є значно вищими рівня 2021 року.

Таким чином, показники прибутковості характеризують позитивну зміну на Філії «Берегометське ЛМГ» ДСГП «Ліси України». Їх значення зростає щороку протягом періоду дослідження. Сума прибутку постійно збільшується, що позитивно впливає на рівень прибутковості.

Поряд із показниками рентабельності ефективність також характеризують показники ділової активності. Проаналізуємо показники ділової активності Філії «Берегометське ЛМГ» ДСГП «Ліси України» (табл. 2.6).

Таблиця 2.6

Оцінка показників ділової активності Філії «Берегометське ЛМГ» ДСГП «Ліси України» у 2021-2023 роках

Показники	2021 рік	2022 рік	2023 рік	Абсолютне відхилення (+,-)	
				2022/2021	2023/2022
1	2	3	4	5	6
Продуктивність праці	343,354	360,553	482,356	17,199	121,802
Фондовіддача основних засобів	5,355	6,601	7,063	1,246	0,462

Продовження табл. 2.6

1	2	3	4	5	6
Кількість оборотів дебіторської заборгованості, рази	40,991	71,292	12,658	30,300	-58,633
Тривалість обороту дебіторської заборгованості, дні	9	5	28	-4	23
Коефіцієнт оборотності запасів, рази	11,796	13,071	16,883	1,275	3,812
Тривалість обороту запасів, дні	31	28	21	-3	-6
Коефіцієнт оборотності кредиторської заборгованості, рази	7,327	8,533	5,501	1,205	-3,031
Тривалість одного обороту кредиторської заборгованості, дні	49	42	65	-7	23
Тривалість операційного циклу, дні	39	33	50	-7	17
Тривалість фінансового циклу, дні	-10	-10	-16	0	-6

Продуктивність праці має позитивну зміну, адже зростає з кожним роком і у 2023 році на одного працівника припадало 483 тис.грн. доходу від реалізації продукції. Цей показник є одним із показників ефективності використання трудових ресурсів.

У 2023 році зросла тривалість операційного циклу, що демонструє негативну зміну, яка відбулась через уповільнення оборотності дебіторської заборгованості через зростання дебіторської заборгованості по розрахунках із внутрішніх розрахунків.

Тривалість фінансового циклу від'ємна, тобто строк погашення кредиторської заборгованості підприємства перевищує тривалість операційного циклу підприємства, тобто Філія «живе у борг».

У першому розділі нами з'ясовано, що до показників ефективності господарювання належать показники ефективності використання основних засобів, а також окремі показники їх стану. Також важливо аналізувати матеріаловіддачу та оборотність загальної суми оборотних активів підприємства (табл. 2.7).

Отже, фондівіддача основних засобів та фондомісткість характеризують позитивну зміну ефективності використання основних засобів, адже засвідчує

збільшення з року в рік суми доходу в розрахунку на 1 грн. основних засобів.

Таблиця 2.7

Показники ефективності використання ресурсів Філії «Берегометське ЛМГ» ДСГП «Ліси України» у 2021-2023 роках

Показники	2021 рік	2022 рік	2023 рік	Абсолютне відхилення (+,-)	
				2022/2021	2023/2022
Фондовіддача основних засобів	5,355	6,601	7,063	1,246	0,462
Рентабельність основних засобів, %	3,39	28,65	52,89	25,26	24,24
Фондомісткість	0,187	0,151	0,142	-0,035	-0,010
Коефіцієнт зносу	0,672	0,687	0,712	0,016	0,024
Коефіцієнт придатності	0,328	0,313	0,288	-0,016	-0,024
Коефіцієнт оборотності оборотних активів	8,607	10,096	6,389	1,489	-3,707
Період інкасації дебіторської заборгованості за товари, роботи, послуги, дні	7	4	1	-4	-3
Коефіцієнт оборотності запасів	11,796	13,071	16,883	1,275	3,812
Матеріаловіддача	18,087	22,252	44,447	4,165	22,195
Коефіцієнт оборотності грошових коштів	233,842	199,393	82,041	-34,449	-117,352
Капіталовіддача	3,020	3,531	2,979	0,511	-0,553

Фондоозброєність основних засобів у 2022 році зменшилась у зв'язку із зростанням чисельності працівників, у 2023 році за рахунок зменшення чисельності працівників показник мав позитивну динаміку – збільшення.

Спостерігається зростання коефіцієнту зносу основних засобів та зменшення коефіцієнта придатності основних засобів, що є природнім, проте варто оновлювати основні засоби та зменшувати відсоток їх зношеності, адже понад 70% основних засобів зношені.

Збільшення прибутку позитивно позначилось на рівні рентабельності основних засобів показники зросли, що свідчить про підвищення ефективності їх використання.

Оборотність оборотних активів характеризує швидкість перетворення

оборотних активів на готову продукцію та одержання доходу від її реалізації.

Коефіцієнт оборотності оборотних активів демонструє пришвидшення оборотності у 2022 році порівняно з 2021 роком, адже дохід зростав більшими темпами, ніж оборотні активи. У 2023 році значно зросла сума оборотних активів, що зумовило негативну динаміку до його уповільнення.

Дебіторська заборгованість за товари, роботи, послуги зменшується щороку, що разом із зростанням виручки від реалізації продукції призвело до скорочення періоду інкасації дебіторської заборгованості, що є позитивним.

Збільшення середньорічної суми грошових коштів призвело до уповільнення їх оборотності, що є негативним. Натомість позитивним є пришвидшення оборотності запасів.

Позитивним є збільшення матеріаловіддачі, у 2023 році показник склав 44,447, тобто на 1 грн. матеріальних запасів припадає 44 грн. доходу, що більше значення 2022 року на 22 грн. Частково такі зміни зумовлені зменшенням суми матеріалів, а також зростанням виручки від реалізації продукції.

Отже, капіталовіддача у 2022 році збільшилась, якщо на 1 грн. капіталу у 2021 році припадало 3 грн. 2 коп. доходу, то у 2022 році 3 грн. 53 коп. Цьому сприяло збільшення виручки більшими темпами, ніж зростала сума капіталу. Проте у 2023 році ситуація мала негативну динаміку, на відміну від попереднього року – адже за рахунок пришвидшення темпів росту капіталу над доходом капіталовіддача зменшилась – сума доходу на 1 грн. капіталу склала 2 грн. 98 коп.

До додаткових показників ефективності фінансово-господарської діяльності належать показники ліквідності, платоспроможності та фінансової стійкості, які відображає табл. 2.8.

Отже, слід відмітити, що показники ліквідності менші за оптимальні значення, що визначає невисокий рівень платоспроможності. Рівень абсолютної ліквідності нижчий за норматив, який становить 0,2-0,3, фактичне ж значення – 0,047, 0,036 та 0,067 відповідно у 2021 році, 2022 році та 2023 році. Це свідчить про недостатність грошових коштів порівняно з терміновими зобов'язаннями.

Таблиця 2.8

Показники ліквідності, платоспроможності та фінансової стійкості Філії
«Берегометське ЛМГ» ДСГП «Ліси України» у 2021-2023 роках

Показники	2021 рік	2022 рік	2023 рік	Абсолютне відхилення (+,-)	
				2022/ 2021	2023/ 2022
Коефіцієнт абсолютної ліквідності	0,047	0,036	0,067	-0,011	0,031
Коефіцієнт проміжної ліквідності	0,174	0,145	0,502	-0,029	0,357
Коефіцієнт загальної ліквідності	0,770	0,880	0,861	0,110	-0,019
Коефіцієнт співвідношення дебіторської та кредиторської заборгованості	0,145	0,219	0,582	0,074	0,363
Коефіцієнт фінансової незалежності	0,563	0,588	0,459	0,024	-0,129
Коефіцієнт фінансової залежності	0,437	0,412	0,541	-0,024	0,129
Коефіцієнт самофінансування	1,291	1,425	0,847	0,135	-0,578
Коефіцієнт фінансового ризику	0,775	0,702	1,181	-0,073	0,479

Не досягають свого нормативного значення (відповідно 0,7-0,8 та 1-1,5) і коефіцієнти проміжної та загальної ліквідності. Але у 2023 році показники значно покращились.

Позитивними є зміни показника співвідношення дебіторської та кредиторської заборгованості, проте рівень боргів перед кредиторами практично вдвічі вищий за рівень дебіторської заборгованості, що вказує на низький рівень платоспроможності.

Отже, необхідно в цілому відмітити, що підприємство ДП «Берегометське ЛМГ» у 2021-2022 роках переважно фінансується за рахунок власних джерел. У 2023 році Філії «Берегометське ЛМГ» ДСГП «Ліси України» переважно фінансувалося за рахунок позикового капіталу, адже показник фінансової незалежності становить 0,459, а залежності 0,541.

Про залежність Філії від зовнішніх джерел фінансування свідчить і значення коефіцієнтів самофінансування та фінансового ризику.

Оцінку типу фінансової стійкості зробимо за даними табл. 2.9.

Таблиця 2.9

Оцінка типу фінансової стійкості Філії «Берегометське ЛМГ» ДСГП «Ліси України» у 2021-2023 роках

тис. грн.

Показники	2021 рік	2022 рік	2023 рік
Запаси	15225	18869	13742
Власні оборотні кошти	-6208	-3183	-5859
Довгострокові зобов'язання	0	0	0
Поточні зобов'язання	27029	26503	42173
Разом основних джерел формування запасів	20821	23320	36314
Надлишок (+), нестача (-) основних джерел формування запасів	5596	4451	22572

Запаси покриваються за рахунок власних оборотних коштів, довгострокових та поточних зобов'язань, тобто тип стійкості Філії «Берегометське ЛМГ» ДСГП «Ліси України» нестійкий.

Отже, ріст виручки від реалізації продукції позитивно позначилось на показнику прибутку – він зростає кожного року і показниках рентабельності, рівень яких мав позитивну динаміку – збільшення. Доходи Філії формуються переважно за рахунок виручки від реалізації продукції (дохід від лісозаготівель, переробної діяльності, мисливства). Незначною є питома вага інших операційних доходів (від реалізації оборотних активів, курсових різниць) та інших фінансових доходів. У структурі витрат найбільшу питому вагу займає собівартість продукції, від 10 до 25% коливається питома вага інших операційних витрат, найменшою була питома вага витрат на збут.

Аналіз додаткових показників ефективності господарювання також свідчить про низький рівень ліквідності, платоспроможності, а у 2023 році негативною є ситуація співвідношення між власними та позиковими джерелами формування фінансових ресурсів, адже останні переважають. Проблемою є дефіцит власного капіталу для фінансування оборотних активів, про що свідчить від'ємна сума власних оборотних коштів.

РОЗДІЛ 3

ШЛЯХИ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ГОСПОДАРЮВАННЯ ФІЛІЇ «БЕРЕГОМЕТСЬКЕ ЛМГ» ДСГП «ЛІСИ УКРАЇНИ»

3.1. Напрями покращення функціонування підприємства в контексті зростання його ефективності

За результатами аудиту, проведеного Рахунковою палатою України, станом на 1 липня 2023 року війна завдала лісовому фонду, його підприємствам та установам шкоди та збитків на 1,2 млрд гривень.

Крім того, ще близько мільйона га лісу перебувають під тимчасовим контролем російських окупантів, 500 тис. га лісів – заміновано, на 100 тисячах га йдуть бойові дії.

В таких умовах, а також враховуючи необхідність збереження лісових ресурсів України, значно зростає роль підвищення ефективності господарювання підприємств лісової галузі.

До основних чинників, які позитивно впливають на виробничу діяльність, відносять підприємств та сприяють підвищенню їх фінансово-господарської діяльності відносять:

– раціональне управління матеріалами. Зменшення споживання (економія) сировини, матеріалів, енергії повинна бути під постійним контролем відповідних фахівців підприємств із матеріалоемним і енергоємним виробництвом. Адже в результаті ресурсозбереження на підприємствах може позитивно вирішуватися проблема ефективного використання ресурсів шляхом упровадження мало відходних чи безвідходних технологій, збільшення виходу корисної продукції чи енергії з одиниці використовуваного матеріалу, підвищення якості матеріалів за допомогою первинної обробки, використання дешевих і низькосортних видів сировини;

– використання устаткування – один із провідних факторів у процесі підвищення ефективності виробництва. Підвищенню продуктивності діючого устаткування сприяють оптимальні терміни експлуатації, належна організація ремонтно-технічного обслуговування, чітке планування завантаження в часі, забезпечення необхідної пропорційності в пропускній можливості технологічно зв'язаних груп (одиниць), підвищення змінності роботи тощо;

– технологія. Сучасні форми автоматизації й інформаційних технологій та інші актуальні технологічні нововведення, справляють особливий вплив на рівень і динаміку ефективності виробництва. Вони, за принципом ланцюгової реакції, викликають істотні зміни у методах і формах організації трудових процесів, технічному рівні й продуктивності технологічного устаткування, підготовці й кваліфікації кадрів тощо;

– продуктивність праці. Визначальним фактором і основним джерелом підвищення ефективності виробничої діяльності підприємства є працівники: керівники, фахівці, робітники, підприємці. Продуктивність їхньої праці багато в чому визначається технікою, методами організації праці, знаннями, особистою майстерністю, відношенням до роботи й здатністю виконувати ту чи іншу роботу;

– відповідність продукції та виробів. Для досягнення високої продуктивності підприємства просто корисності товару недостатньо. Пропонована підприємством для продажу продукція повинна продаватись у потрібному місці і за розсудливою ціною. У зв'язку з цим підприємство повинне стежити за тим, щоб не виникало яких-небудь організаційних і економічних бар'єрів між виробництвом і окремими стадіями маркетингу [9; 10, с. 156].

Шляхи підвищення ефективності діяльності підприємства розглядають з різних позицій. Наприклад, Небава М.І., Адлер О.О., Лесько О.Й. пропонують три ключові напрями: організаційний, технологічний та ресурсний [30, с. 88].

Заходи організаційного напрямку передбачають пошук можливостей підвищення ефективності тих процесів, що відбуваються на підприємстві. При

цьому насамперед увага звертається на ефективність управління.

Значним резервом підвищення ефективності роботи підприємства, при цьому, є організація виробничого процесу. З огляду на це, важливо проаналізувати всі аспекти, що визначають ефективність організації робіт – від рівня робочого місця окремого спеціаліста чи робітника до рівня підприємства в цілому. Для виробничих підприємств, ураховуючи, звичайно, специфіку їх діяльності, особливу увагу треба звертати на можливості застосування більш ефективних типів виробництва (великосерійного, масового).

В межах технологічного напрямку основним є вирішення проблеми технологічного відставання особливо актуальне для українських підприємств. Дана проблема є комплексною і має, принаймні, два компоненти: матеріальний та нематеріальний. Перший з них – це удосконалення технічної бази, а другий - організаційно-правових форм роботи. На думку багатьох економістів, подолання технічного і технологічного відставання потребує не просто переходу на сучасні технології, а впровадження комплексу відносин, що називається корпоративною культурою. Така культура має запозичуватись, звичайно, у найпередовіших компаній з тривалим досвідом роботи в ринковому середовищі.

Ресурсний напрямок відображає першочергову необхідність аналізу ефективності використання наявної матеріальної бази виробництва та живої праці. При цьому слід враховувати структуру собівартості продукції, рівень завантаження обладнання в часі, що виготовляється, з точки зору співвідношення в ній часток амортизації, матеріальних витрат, витрат на оплату праці. Зазначені показники слід розглянути в динаміці. Для оборотних активів найважливішим показником є швидкість їх обороту, отже, слід проаналізувати чинники її збільшення, зокрема такі:

- удосконалення системи матеріально-технічного забезпечення з метою оптимізації виробничих запасів;
- зменшення обсягів незавершеного виробництва;
- прискорення реалізації готової продукції (активізація маркетингової

діяльності);

– зменшення рівня дебіторської заборгованості.

Крім того, слід звернути увагу і на інші напрямки раціоналізації використання матеріальних ресурсів: проаналізувати основні причини втрат та нераціонального використання ресурсів; забезпечити обґрунтоване нормування витрат матеріалів; організувати використання вторинних ресурсів; створити систему заохочення за економію сировини, енергії та матеріалів й відпрацювати її дійовість; акцентувати увагу на використанні сучасних високотехнологічних матеріалів.

Щодо аналізу ефективності використання трудового потенціалу підприємства, то тут слід зосередити увагу на таких аспектах: втрати робочого часу внаслідок плинності кадрів; внутрішньозмінні втрати робочого часу; рівень використання засобів механізації, автоматизації праці та комп'ютерної техніки; визначення професійно-кваліфікаційної структури працюючих, формування системи стимулювання працюючих.

Розглядаючи шляхи підвищення ефективності господарювання конкретних суб'єктів господарювання безперечно необхідно відштовхуватись від особливостей роботи в галузі, в якій функціонує суб'єкт.

Необхідно відмітити, що лісова галузь зазнала значного реформування шляхом утворення єдиного державного підприємства та філій на місцях.

До основних результатів такої реформи необхідно віднести наступні:

- 1) розмежовано адміністративну та господарську функції;
- 2) замість більше ста лісгоспів створено єдине державне підприємство «Ліси України»;
- 3) усю деревину, а також пиломатеріали та відходи перероблення (тріска, тирса) почали продавати через відкриті та прозорі аукціони на конкурентних засадах;
- 4) покращився загальний рівень виконання угод купівлі-продажу, деревину філії держпідприємства відвантажують покупцям без ніяких проблем (до 90%);

5) задекларовано і вже впроваджено деякі цифрові інструменти контролю, наприклад - фотофіксацію деревних колод на лісовозах, яка вивозяться з лісу;

6) з 1 січня 2024 року відмовилися від практики «державної» переробки лісу на базі філій ДП «Ліси України»;

7) послуги лісозаготівлі замовлятимуть через Прозоро, і уже багато послуг та товарів держпідприємство закупляє централізовано і прозоро тощо, що економить десятки мільйонів гривень [20].

Крім того, зазначені заходи мають мати результатом підвищення ефективності роботи державного підприємства «Ліси України» та його філій на місцях.

Зокрема, за підсумками роботи у 2023 році заявлено такі позитивні наслідки реформи лісової галузі, які безпосередньо позначились на показниках ефективності роботи підприємства, що свідчить про їх дієвість. За словами генерального директора ДП «Ліси України»: «...у 43 рази скорочена площа пожеж як результату зростання ефективності управління, мотивації, правильно обраної стратегії технічного переоснащення; висаджено 195 млн дерев – це більше, ніж загалом по всій Україні у минулому році, вперше за багато років масштабна висадка проводиться у південних та східних господарствах; прибуток зріс у понад два рази до 3 млрд грн. (в умовах падіння середньої ціни знеособленого куба деревини і зменшення (хоча і незначного) обсягу реалізації); рентабельність зросла з 6% до 14%; обсяг сплачених податків у бюджеті всіх рівні збільшився на понад 1 млрд грн та досяг рекордних 10,5 млрд грн.; сплата дивідендів державі збільшиться в три рази, середня зарплата зросла на 2 тис грн; значну частину закупівель переведено через Prozorro. Економія склала майже 300 млн грн.; речові права оформлені на площу понад 700 тис га, оформлені речові права на 5,3 тис. га самосійних лісів та територій під лісорозведення; у процесі будівництва 256 км доріг – це фундамент для збільшення економічних показників у наступні роки, надана допомога ЗСУ на суму близько 300 млн грн – майже 100 тис. м3 лісоматеріалів, 122 одиниці техніки; запроваджені нові інструменти боротьби з незаконними рубками, такі

як фотофіксація завантаженої на автомобіль деревини; 56 дотаційних майнових об'єктів, на які роками витрачалися кошти підприємства, реалізовані через Фонд державного майна.

Отже, підвищення ефективності роботи вітчизняних підприємств – важливе завдання, особливо в сучасних економічних реаліях. Реформування лісової галузі вже має позитивні наслідки у підвищенні роботи державного підприємства та його філій, проте і надалі потребує нових шляхів нарощення ефективності. Розглядаючи резерви підвищення ефективності роботи підприємства, на нашу думку, необхідно зосередитись на таких основних як організаційний, технологічний та ресурсний.

3.2. Прогнозні показники ефективності господарювання Філії «Берегометське ЛМГ» ДСГП «Ліси України»

Проаналізувавши показники ефективності фінансово-господарської діяльності Філії (як основні, так і додаткові) нами з'ясовано, що такі показники як прибуток та відносні показники рентабельності мали позитивну зміну, яка була зумовлена значною кількістю чинників, у тому числі і проведеною реформою лісового господарства. Проте в негативну сторону змінився рівень самофінансування підприємства та не достатнім є рівень платоспроможності підприємства.

Важливим організаційним напрямом підвищення ефективності господарювання суб'єкта господарювання є проведення фінансового планування та прогнозування.

У процесі дослідження ми з'ясували, що все таки найбільш поширеними показниками ефективності роботи є саме показники прибутку (абсолютні та відносні).

Тому спрогнозуємо формування прибутку Філії «Берегометське ЛМГ»

ДСГП «Ліси України» на 2024 рік (табл. 3.1).

Таблиця 3.1

Прогнозні показники формування прибутку Філії «Берегометське ЛМГ»
ДСГП «Ліси України» на 2024 рік

тис.грн.

Показники	2023 рік (факт)	2024 рік (прогноз)	Відхилення (+,-)
Чистий дохід	232013	269867	37854
Собівартість реалізації продукції	190483	219624	29141
Валовий прибуток	41530	50243	8713
Інші операційні доходи	752	1630	878
Адміністративні витрати	17152	24110	6958
Витрати на збут	4332	2466	-1866
Інші операційні витрати	5102	9305	4203
Прибуток від операційної діяльності	15695	15992	297
Інші фінансові доходи	-	-	-
Інші доходи	1682	3364	1682
Фінансові витрати	-	-	-
Фінансовий результат до оподаткування	17373	19356	1983
Податок на прибуток	-	-	-
Чистий прибуток	17373	19356	1983

Прогнозні показники формування прибутку відображають загальну тенденцію функціонування суб'єкта господарювання за попередні періоди - зростання як валового, так і операційного та чистого прибутку.

Варто відмітити, що при прогнозуванні показника прибутку використано розрахунково-аналітичний метод прогнозування, який передбачає, що для визначення прогнозного показника враховується динаміка показників за попередній період часу. Оскільки показники прибутку мали однозначну зміну – збільшення, то вважаємо за доцільне використати саме даний метод.

Єдине, що окремі показники (наприклад, інші операційні доходи не мали однозначної динаміки зміни), тому прогнозний показник визначимо за методом середніх величин. Зрозуміло, що зростання прибутку, досягається в узагальненому вигляді за рахунок двох шляхів: зростання доходу або зменшення витрат.

Згадуючи реформу лісового господарства, яка значним чином вплинула на роботу лісових підприємств, варто відмітити, що ряд її позитивних наслідків вже відзначались неодноразово. І надалі робота Філій, в тому числі і Філії «Берегометське ЛМГ» ДСГП «Ліси України», залежить безпосередньо від ДП «Ліси України» та рішень прийнятих керівництвом даного підприємства.

В контексті цього, на сайті ДП «Ліси України» зазначається, що прозорі закупівлі – одна зі складових реформи лісової галузі. Адже закупівлі оптом дають змогу придбати необхідні ресурси чи послуги значно дешевше. За словами генерального директора ДП «Ліси України» на паливі вже заощаджено 41,7 млн грн, на електроенергії – 9,4 млн грн, на шинах для автотранспорту та спеціалізованої техніки – майже 4 млн грн. Прозорі закупівлі – це і детінізація галузі. Наприклад, завдяки переходу на Prozorro, детінізована закупівля послуг по землевпорядкуванню. У 2023 році закуплено землевпорядкування для 214 тис га, при цьому ціна на торгах знижена майже в 5 разів. Також детінізована закупівля страхування. На відкритих торгах закуплені послуги із обов'язкового страхування для 6700 одиниць транспорту – ціна знижена більше ніж утричі. Навіть на закупівлі техніки та обладнання вдається досягати суттєвої економії (до 30%). А ще прозорі закупівлі це створення умов для розвитку бізнесу та формування нових сегментів ринку. У найближчих планах ДП «Ліси України» – це переведення на Prozorro закупівлі послуг із заготівлі деревини. Це справді революційні зміни. Таким рівнем прозорості не можуть похвалитися навіть окремі європейські країни [17].

Варто відзначити, що такі заходи ведуть до економії витрат, позитивно впливають на собівартість продукції, а, отже збільшує рівень прибутку Філій та підприємства в цілому. Тому і надалі імплементація таких заходів позитивно

позначатиметься на зменшенні витрат.

Зростання прибутку філій багато в чому залежить від обсягів реалізації. Отже, збільшення обсягів реалізації – важливе завдання для підвищення ефективності господарювання.

Досягти цього можна через:

- переведення закупівель на Prozorro,
- ліквідацію схем реалізації деревини за прямими договорами;
- запровадження додаткових сервісів для клієнтів;
- удосконалення системи електронного обліку деревини;
- заміну керівників філій, які недобросовісно виконують свої обов'язки.

Зменшення витрат підприємства також вдається досягти, у тому числі за рахунок централізації та посиленню контролю. Директор філії (лісгоспу) вже не може на власний розсуд визначає норми пального, затверджено єдині для всіх стандарти. Таким чином, усунута можливість списання пального на техніку, яка за фактом не працювала. ДП «Ліси України» 2023 року скоротило витрати пального майже вдвічі порівняно з 2021 роком - до 16,8 тис. тонн, заощадивши на цьому близько 1 млрд грн. Крім того, держпідприємство здійснює закупівлю пального переважно централізовано через Prozorro. Зазначається, що ціна нижча, ніж на стелі АЗС (до реформи деякі лісгоспи примудрялися закуповувати на 30% дорожче).

ДП «Ліси України» також планують упровадити системи онлайн-моніторингу щодо руху спеціальної та вантажної техніки. На етапі підготовки до закупівлі перебуває система ERP, яка автоматизує облік і обробку даних.

З 1 червня 2023 року Україна запустила пілот електронної видачі лісорубних квитків і сертифікатів походження лісоматеріалів. Крім того, ДП «Ліси України» розпочало пілотний проект із закупівлі послуг із заготівлі деревини через електронний майданчик Prozorro [15].

Таким чином, важливим етапом і резервом підвищення ефективності господарювання – це цифровізація роботи для збільшення прозорості та контрольованості виробничих та бізнес-процесів, що впливає на зменшення

витрат.

Зокрема, у цьому напрямку ДП “Ліси України” відмовляється від утримання кас у філіях та переходить на безготівковий розрахунок. Це дозволить підприємству заощадити мільйони гривень. Якщо раніше людина купувала дрова за готівку та не брала, як завжди, чек, результатом чого могло бути ненадходження грошей до каси. Для вирішення даного питання ДП «Ліси України» закупили телефони з розрахунку, що в кожному лісництві їх буде 1-2 штуки. Це абсолютно бюджетні смартфони, але з необхідним функціоналом. Прошили в них платіжні термінали. І тепер будь-яка людина зможе безконтактно розрахуватися за продукцію прямо в лісництві. Або зможе оплатити рахунок в банку. Крім того, в телефонах є gps. Це значить, що директор філії може бачити, наприклад, чи робив насправді майстер лісу обхід. А ще опція gps особливо важлива у воєнний час, тим більше у прифронтових територіях. Фотофіксація завантаженої на автомобіль деревини – ще одна опція, як ми будемо використовувати телефони. Додавання фото у товаро-транспортну накладну – це значне посилення контролю та протидія схемам із нелегальною деревиною. А тепер проста математика. У ДП “Ліси України” близько 1500 тисячі лісництв. Утримання однієї каси в місяць коштує підприємству близько 30 тисяч гривень. Витрати на смартфон – близько 160 грн. Тому економія - величезна. Інвестиція у смартфони окупиться досить швидко. Такі інвестиції збільшують дохід держави і, відповідно, спроможність фінансувати оборону країни [22].

Таким чином, позитивна зміна виручки від реалізації продукції (збільшення), зменшення рівня витрат позитивно позначається на абсолютному показнику ефективності – прибутку, а також має позитивний вплив на відносні показники ефективності, найпоширеніші з яких – показники рентабельності.

Прогнозні значення показників рентабельності Філії «Берегометське ЛМГ» ДСГП «Ліси України», визначені на основі прогнозних показників формування прибутку, на 2024 рік наведені у табл. 3.2.

Прогноз показників прибутковості Філії «Берегометське ЛМГ» ДСГП
«Ліси України» на 2024 рік

%

Активи	2023 рік	2024 рік (прогноз)	Відхилення (+,-)
Рентабельність реалізації за валовим прибутком	17,90	18,62	0,72
Рентабельність реалізації за операційним прибутком	6,76	5,93	-0,84
Рентабельність реалізації за чистим прибутком	7,49	7,17	-0,32
Рентабельність продукції	21,80	22,88	1,07

Отже, показники прибутковості за валовим прибутком мають позитивну динаміку, що вказує на зростання прибутку саме від реалізації продукції. Показники рентабельності реалізації за операційним та чистим прибутком демонструє незначне (менше 1%) зменшення рентабельності, зумовлене збільшенням виручки від реалізації продукції. Проте, зважаючи на продовження реформи, та суттєві кроки, пов'язані із оптимізацією діяльності ДП «Ліси України» та його Філій, можна припустити, що фактичні показники рентабельності будуть значно вищі за прогнозні.

Отже, підвищення ефективності господарювання кількісно можна виміряти збільшенням показників прибутку, рентабельності, зростання показників ефективності використання ресурсів підприємства. Напрями, пов'язані із підвищенням господарювання, можна об'єднати у групи: організаційний, технологічний та ресурсний, які в кінцевому підсумку позначаються на збільшенні доходів та зменшенні суми витрат за рахунок їх оптимізації.

ВИСНОВКИ

В сучасних умовах господарювання ефективність господарювання підприємства вимірюється не лише показниками прибутку від вкладеного капіталу, а ще й економічними, екологічними та соціальними ефектами.

Проте багато економістів притримуються достатньо традиційного визначення категорії «ефективність», тобто ефективність розглядають як співвідношення результату та витрат. Також, хоча й вкрай рідко, але зустрічаються підходи, коли ототожнюють «результативність» та «ефективність», що, на нашу думку, не зовсім коректно, адже результат функціонування підприємства може бути як позитивним, так і негативним. Ефективність ж, на нашу думку, завжди відображає позитивну величину, що характеризує приріст результатів у співвідношенні із засобами їх досягнення.

Підсумувавши різні думки, наведені в економічній літературі, можна зробити висновок, що ефективність фінансово-господарської діяльності підприємства – це термін, що відображає співвідношення між одержаними результатами від фінансово-господарської діяльності та витраченими ресурсами на їх досягнення, що в умовах невизначеності залежить від великої кількості чинників.

Оцінка ефективності господарювання – важлива частина пошуку шляхів підвищення ефективності функціонування підприємств, її неможливо лише на основі одного показника. Проте найбільш поширеними показниками ефективності є прибуток, рентабельність; в якості додаткових наводять – ефективність використання ресурсів, показники ділової активності, показники платоспроможності та фінансової стійкості.

Проаналізувавши ефективність господарювання Філії «Берегометське ЛМГ» ДСГП «Ліси України» можна зробити наступні висновки. Ріст виручки від реалізації продукції позитивно позначився на показнику прибутку (він зростав кожного року) і показниках рентабельності, рівень яких мав позитивну

динаміку – збільшення. Доходи Філії формуються переважно за рахунок виручки від реалізації продукції (дохід від лісозаготівель, переробної діяльності, мисливства). Незначною є питома вага інших операційних доходів (від реалізації оборотних активів, курсових різниць) та інших фінансових доходів. У структурі витрат найбільшу питому вагу займає собівартість продукції, від 10 до 25% коливається питома вага інших операційних витрат, найменшою була питома вага витрат на збут.

Аналіз додаткових показників ефективності господарювання також свідчить про низький рівень ліквідності, платоспроможності, а у 2023 році негативною є ситуація співвідношення між власними та позиковими джерелами формування фінансових ресурсів, адже останні переважають. Проблемою є дефіцит власного капіталу для фінансування оборотних активів, про що свідчить від’ємна сума власних оборотних коштів.

Підвищення ефективності господарювання Філії «Берегометське ЛМГ» ДСГП «Ліси України» багато в чому залежить від головного підприємства ДП «Ліси України». Це потрібно враховувати. Проте в цілому, резерви підвищення ефективності господарювання Філії пов’язані із збільшенням доходів та зменшенням витрат. Запропоновані напрями збільшення доходів: переведення закупівель на Prozorro; ліквідація схем реалізації деревини за прямими договорами; запровадження додаткових сервісів для клієнтів; удосконалення системи електронного обліку деревини; заміну керівників філій, які недобросовісно виконують свої обов’язки. Зменшення витрат пов’язане з економією ресурсів шляхом їх закупівлі на торгах, зменшенням рівня витрат на збут та адміністративних витрат. В цілому зменшити рівень витрат можна також за рахунок раціонального управління матеріалами, підвищення продуктивності устаткування, використання сучасних форм автоматизації та інформаційних систем, підвищення продуктивності праці.

На практиці зниження рівня невизначеності, необхідне для ефективного господарювання підприємства, забезпечується: збором інформації, що зменшує невизначеність очікувань та обробкою інформації методами аналізу.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Андрійчук В.Г. Ефективність діяльності аграрних підприємств: теорія, методика, практика, аналіз: монографія. Київ: КНЕУ, 2005. 292 с.
2. Базилевич В.Д., Гражевська Н.І., Гайдай Т.В. Історія економічних вчень: підруч. Київ: Знання, 2005. Ч. 1. 568 с.
3. Батракова Т.І. Управління ефективністю діяльності підприємства - запорука його успішного функціонування. *Економічний аналіз*. 2015. Т. 19, № 2. С. 13–19.
4. Бойчик І.М. Економіка підприємства: навч. посіб. К.: Атіка, 2011. 52 с.
5. Боковець В.В., Мороз О.О., Краєвська А.С. Оцінка ефективності управління підприємствами в конкурентному середовищі. *Innovation and Sustainability*. 2023. №2. 97-109.
6. Брагіна О.С., Стельмащук Д.Д. Порівняльна оцінка ефективності діяльності підприємства за системним та інтегральним підходами. *Економічний журнал Одеського політехнічного університету*. 2023. №2 (24). С. 25-34.
7. Васьківська К. В., Сич О. А. Фінансовий менеджмент : навч. посіб. Львів: «ГАЛИЧ-ПРЕС». 2017. 236 с.
8. Головчук Ю.О., Довгань Ю.В. Врахування ефекту невизначеності при формуванні ефективної бізнес-стратегії підприємства. *Ефективна економіка*. 2019. № 12. URL: http://www.economy.nauka.com.ua/pdf/12_2019/55.pdf (дата звернення: 13.04.2024).
9. Гречко А.В., Балагір Б.В. Дослідження шляхів підвищення ефективності управління виробничою діяльністю підприємства. *Ефективна економіка*. 2016. №2. URL: <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=4780> (дата звернення: 13.04.2024).
10. Григораш О.В., Булигіна Д.О. Фактори підвищення ефективності

діяльності підприємств. *Класичний приватний університет*. 2018. Випуск 6 (11). С.154-158.

11. Григораш О.В., Терьошина Ю.О. Ефективність фінансово-господарської діяльності підприємств України. *Бізнес Інформ*. 2017. № 11. С. 221-226.

12. Далик В.П., Чорній Б.І., Гарасим Л.С., Бобко О.В., Георгієвський Н. К., Фар'ян В.О. Забезпечення ефективності діяльності підприємства. Міжнародний науковий журнал «Інтернаука». Серія: «Економічні науки». 2023. № 10. URL: <https://elartu.tntu.edu.ua/handle/lib/42620> (дата звернення: 20.03.2024).

13. Дема Д.І., Дорохова Л.М., Віленчук О.М. Фінансовий менеджмент: підруч. Житомир : ЖНАЕУ. 2018. 320 с.

14. Деякі питання реформування управління лісової галузі: постанова Кабінету Міністрів України від 07.09.2022 № 1003. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1003-2022-%D0%BF#Text> (дата звернення: 23.02.2024).

15. ДП «Ліси України" у 2023 р. скоротили витрати пального вдвічі та заощадили на цьому близько 1 млрд грн. InterFax – Україна. Інформаційне агенство: веб-сайт. URL: <https://interfax.com.ua/news/economic/963927.html> (дата звернення: 13.04.2024).

16. Економіка підприємництва: підруч. / за ред. д.е.н., проф. Л.В. Фролової. Одеса: Бондаренко М.О. 2020. 708 с.

17. Економія на закупівлях ДП “Ліси України” цього року може скласти понад 250 млн. грн. Державне підприємство «Ліси України»: веб-сайт. URL: <https://e-forest.gov.ua/ekonomiia-na-zakupivliakh-dp-lisy-ukrainy-tsoho-roku-mozhe-sklasty-ponad-250-mln-hrn/> (дата звернення: 13.04.2024).

18. Єпіфанова І. Ю., Джеджула В. В. Фінансовий аналіз та звітність : практикум. Вінниця : ВНТУ, 2017. 143 с.

19. Єпіфанова, І., Джеджула, В., Розводюк, О., Шевчук, Д. Теоретичні аспекти управління фінансовою безпекою вітчизняних підприємств. *Innovation*

and Sustainability. 2023. № 1. С. 8–14.

20. З якими проблемами лісова галузь заходить у 2024 рік. Економічна правда: веб-сайт. URL: <https://www.epravda.com.ua/columns/2024/01/2/708317/> (дата звернення: 13.04.2024).

21. Загородній А.Г., Вознюк Г.Л. Фінансово-економічний словник. Київ: Знання, 2007. 1072 с.

22. Закупівлі під час війни: на що підприємство витрачає гроші? Державне підприємство «Ліси України»: веб-сайт. URL: <https://e-forest.gov.ua/zakupivli-pid-chas-vijny-na-shcho-pidpriemstvo-vytrachaie-hroshi/>

23. Кірейцев Г.Г. Фінансовий менеджмент: навч. посіб. 2-е вид., переробл. та доповн. К.: ЦУЛ, 2002. 495 с.

24. Ковальчук Н.О., Гаватюк Л.С., Єрмічук Н.І. Фінансовий аналіз: навч. посіб. Чернівці: Чернівецький національний університет ім. Ю. Федьковича. 2019. 336 с.

25. Козирева О.В., Грузіна І.А., Бондаренко І.В. Дослідження методичних підходів до оцінювання ефективності діяльності підприємства. *Підприємництво та інновації*. 2023. Випуск 29. С. 83-88.

26. Кузьомко В.М., Онищенко І.В. Стратегія підвищення ефективності господарської діяльності підприємства на різних стадіях його життєвого циклу. *Економіка і суспільство*. 2016. №5. С.170-174.

27. Любкіна О.В., Шмельова М.О. Діагностика фінансової діяльності і прогнозування перспектив розвитку бізнесу на основі багатофакторної моделі рентабельності. *Ефективна економіка*. 2018. № 3. URL: http://www.economy.nauka.com.ua/pdf/3_2018/48.pdf (дата звернення: 13.04.2024).

28. Марусяк Н.Л. Фінанси підприємств: навч. посіб.: 2-ге вид., перероб. і доп. Чернівці : Чернівец. нац. ун-т ім. Ю. Федьковича, 2023. 176 с.

29. Мельник І.М. Економічний аналіз ефективності використання лісових ресурсів. *Економічний простір*. 2020. №153. С. 110-117.

30. Небава М.І., Адлер О.О., Лесько О.Й. Економіка та організація

виробничої діяльності підприємства. Ч.1. Економіка підприємства: навч. посіб. Вінниця: ВНТУ, 2011. 117с.

31. Непочатенко О.О., Мельничук Н.Ю. Фінанси підприємств: підруч. Київ : «Центр учбової літератури», 2013. 504 с.

32. Онисько С.М., Марич П.М. Фінанси підприємств :підруч. Львів: Магнолія 2006. 367 с.

33. Павленко І.Г. Підходи до визначення економічної сутності поняття «ефективність». *Економіка та управління*. 2016. № 1. С. 35-38.

34. Покропивний С. Економіка підприємства: підруч. К.: КНЕУ, 2011. 528 с.

35. Сабадаш В.В., Люльов О.В., Лукаш О.А. Обґрунтування господарських рішень та оцінювання ризиків: опорний конспект лекцій. Суми: Сумський державний університет, 2012. 57 с.

36. Слав'юк Р.А. Фінанси підприємств. Київ : УБС НБУ; Знання, 2010. 550 с.

37. Стащук О.В., Шостак Л.В., Булик Д.В. Банкрутство підприємств в умовах воєнного стану. *Економіка та суспільство*. 2022. Випуск 44. [file:///C:/Users/User/Downloads/1801-%D0%A2%D0%B5%D0%BA%D1%81%D1%82%20%D1%81%D1%82%D0%B0%D1%82%D1%82%D1%96-1733-1-10-20221125%20\(3\).pdf](file:///C:/Users/User/Downloads/1801-%D0%A2%D0%B5%D0%BA%D1%81%D1%82%20%D1%81%D1%82%D0%B0%D1%82%D1%82%D1%96-1733-1-10-20221125%20(3).pdf) (дата звернення: 23.03.2024).

38. Тульчинська С.О., Погребняк А.Ю., Крашевська Т.О. Детермінанти ефективності операційної діяльності підприємства. *«Економічний вісник НТУУ «Київський політехнічний інститут»*. 2023. № 26. С.90-95.

39. Фарафонова Н.В. Сутність і складові ефективності господарської діяльності підприємств АПК. *Актуальні проблеми економіки*. 2019. №10. С. 176-185.

40. Фінанси підприємств : підручник / за ред. А. М. Поддєрьогін. 4-ге вид., перероб. і доп. Київ : КНЕУ. 2002. 571 с.

41. Фінансовий аналіз: навч.посіб. / За ред. І.О. Школьника. Київ: Центр

учбової літератури, 2016. 368 с.

42. Цал-Цалко Ю.С., Мороз Ю.Ю., Суліменко Л.А. Фінансовий аналіз: підручник. Вид. 5-е, допов. Житомир: Рута, 2012. 609 с.

43. Цибульська Е. І., Шендрик В.С. Оцінка вартості підприємства в умовах невизначеності. *Економічний простір*. 2020. № 159. С. 119–123.

44. Шегда А.В., Кейлер В.А. Економіка підприємства: навч. посіб. К.: Знання, 2005. 431с.

45. Ярославський А.О. Економічна ефективність діяльності підприємства: теоретичний аспект. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. 2018. Випуск 20. Частина 3. С.174-177.

Додаток А

Показники майнового стану		
Назва	Порядок розрахунку	Норматив
Частка основних засобів у активах	Відношення основних засобів до суми майна	Збільшення
Коефіцієнт зносу основних засобів	Відношення зносу основних засобів до первісної вартості основних засобів	Зменшення
Коефіцієнт придатності	1-Коефіцієнт зносу	Збільшення
Коефіцієнт мобільності активів	Відношення оборотних активів до необоротних активів	Збільшення
Показники фінансової стійкості		
Коефіцієнт фінансової незалежності	Відношення власного капіталу підприємства до підсумку балансу	Більше 0,5
Коефіцієнт фінансової залежності	Відношення позикового капіталу підприємства до підсумку балансу	Менше 0,5
Коефіцієнт самофінансування	Відношення власного капіталу до позикового	Більше 1
Показник фінансового ризику	Відношення позикового капіталу до власного капіталу	Менше 1
Коефіцієнт забезпечення власними оборотними коштами	Відношення власних оборотних коштів до оборотних активів	0,2-0,5
Фінансова стійкість Абсолютний тип = ВОК більше за запаси Нормальний тип = ВОК+ДЗ більше за запаси Нестійкий тип = ВОК+ДЗ+ПЗ більше за запаси Кризовий тип = ВОК+ДЗ+ПЗ менше за запаси ВОК – власні оборотні кошти (різниця між власним капіталом та необоротними активами); ДЗ – довгострокові зобов'язання; ПЗ – поточні зобов'язання.		
Показники ліквідності та платоспроможності		
Коефіцієнт абсолютної ліквідності	Відношення грошових коштів до поточних зобов'язань	0,2-0,35
Коефіцієнт проміжної ліквідності	Відношення грошових коштів та дебіторської заборгованості до поточних зобов'язань	0,7-0,8
Коефіцієнт загальної ліквідності	Відношення оборотних активів до поточних зобов'язань підприємства	1-1,5
Коефіцієнт співвідношення нерозподіленого прибутку до суми активів	Відношення нерозподіленого прибутку до суми активів	Збільшення
Оцінка ліквідності балансу За ступенем ліквідності всі активи поділяються на наступні групи: 1) абсолютно ліквідні А1 (грошові кошти, поточні фінансові інвестиції); 2) середньоліквідні А2 (дебіторська заборгованість, векселі одержані); 3) малоліквідні А3 (запаси, витрати майбутніх періодів, інші оборотні активи); 4) неліквідні А4 (необоротні активи). Пасиви за термінами погашення поділяють наступним чином: 1) термінові П1 (поточні зобов'язання за розрахунками з бюджетом,		

позабюджетних платежів, зі страхування, з оплати праці, з учасниками, з внутрішніх розрахунків, інші поточні зобов'язання);

2) короткострокові П2 (короткострокові кредити банків, поточна заборгованість за довгостроковими зобов'язаннями, кредиторська заборгованість за товари, роботи, послуги, векселі видані);

3) довгострокові П3 (довгострокові зобов'язання);

4) постійні П4 (власний капітал, забезпечення наступних витрат і платежів, доходи майбутніх періодів) [17,423].

Баланс вважається абсолютно ліквідним, якщо А1 більше П1, А2 більше П2, А3 більше П3, А4 менше П4.

Показники рентабельності		
Рентабельність активів	Відношення чистого прибутку до середньорічної вартості активів	Збільшення
Рентабельність власного капіталу	Відношення чистого прибутку до середньорічної вартості власного капіталу	Збільшення
Рентабельність реалізованої продукції	Відношення валового прибутку до собівартості реалізованої продукції	Збільшення
Рентабельність продукції	Відношення валового прибутку до собівартості	Збільшення
Показники ділової активності		
Продуктивність праці	Відношення виручки від реалізації продукції до чисельності працівників	Збільшення
Фондовіддача	Відношення виручки від реалізації продукції до суми основних засобів	Збільшення
Тривалість обороту дебіторської заборгованості, дні	Відношення дебіторської заборгованості до односторонньої виручки від реалізації продукції	Зменшення
Коефіцієнт оборотності дебіторської заборгованості	Відношення виручки від реалізації продукції до дебіторської заборгованості	Збільшення
Коефіцієнт оборотності запасів	Відношення виручки від реалізації продукції до суми запасів	Збільшення
Період обертання запасів, дні	Відношення запасів до односторонньої виручки	Зменшення
Період обертання кредиторської заборгованості, дні	Відношення кредиторської заборгованості до односторонньої виручки	Зменшення
Оборотність капіталу	Відношення виручки від реалізації продукції до суми капіталу	Збільшення
Оборотність власного капіталу	Відношення виручки від реалізації продукції до суми власного капіталу	Збільшення
Тривалість операційного циклу	Сума тривалості обороту запасів + Тривалість обороту дебіторської заборгованості	Зменшення
Тривалість фінансового циклу	Різниця операційного циклу та Тривалості обороту кредиторської заборгованості	Зменшення